

дають змогу будувати слідчі версії, орієнтувати під час проведення інших процесуальних дій. Найбільш ефективними тактичними прийомами для забезпечення прав людини під час допиту будуть: встановлення психологічного контакту із допитуваним та пред'явлення доказів.

Бібліографічні посилання:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України Законом №4651-VI від 13.04.2012 р. / відп. за випуск В.А. Прудников. – Х. : Право, 2012. – 392 с.
2. Малярова В.О. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків / В. О. Малярова // Вісник ХНУВС. – 2013. – № 3 (62). – С. 88-97.
3. Мосяженко В.Ю. Оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 / В. Ю. Мосяженко. – Кривий ріг. – 2015. – 280 с.
4. Назаренко К. Ю. Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 / К. Ю. Назаренко. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро. – 2016. – 218 с.

Завгородній Віталій Анатолійович,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ
ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВОВОГО ВПЛИВУ**

У правовій доктрині домінує позиція, що практику Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суду) необхідно розглядати у якості джерела права, однак з цього приводу триває наукова дискусія. Аналіз існуючих підходів дає підстави стверджувати, що практику ЄСПЛ як джерело права розглядають в декількох аспектах, а саме: як форму вираження і закріплення норм права, як фактор правотворення, як початок або причину походження права, як засіб пізнання або спосіб існування права тощо. Така полісемія визначень цієї категорії з одного боку розширює її зміст і значення, а з іншого не сприяє єдності розуміння цього явища правової дійсності суб'єктами права, що часто призводить до його несприйняття.

На наш погляд, більшість із зазначених підходів до розуміння сутності поняття «джерело права» не кореспондуються з юридичною природою практики ЄСПЛ, оскільки джерельність практики Суду по відношенню до права більш доцільно розглядати у якості засобу пізнання права, а також у якості

фактора, що зумовлює вплив на свідомість людей та їх поведінку. Таким чином, практику ЄСПЛ більш доцільно розглядати у якості джерела правового впливу. Виходячи із зазначеного, автор поставив за мету з'ясувати існуючі підходи до розуміння понять «джерело» та «правовий вплив» та можливість їх використання при характеристиці практики Європейського Суду з прав людини.

Слово «джерело» в словнику С.І. Ожегова та Н.Ю. Шведової розуміється як те, що дає початок будь-чому, звідки будь-що походить; письмовий документ, пам'ятка, на основі якої будується наукове дослідження [1]. Великий тлумачний словник сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусел дає наступне визначення поняттю «джерело»: те, що дає початок чому-небудь, звідки постає, черпається щось; основа чого-небудь; вихідне начало; про того або те, від кого або звідки довідуються про що-небудь; писемна пам'ятка, документ, на основі якого будується наукове дослідження [2, с. 218].

У великому тлумачному словнику Д.М. Ушакова поняття «джерело» має наступне змістовне наповнення: те з чого виходить, виникає, витікає що-небудь; вихідна причина, основа походження чого-небудь; письмова пам'ятка, справжній оригінал, на основі якого будується наукове дослідження; те, звідки беруться які-небудь відомості, слухи [3, с. 323]. Беручи за основу зазначені підходи можна зробити висновок, що під поняттям «джерело» необхідно розуміти вихідне начало, початок чи основу будь-чого.

Категорія «правовий вплив» також по-різному тлумачиться дослідниками в теорії права, при цьому часто у співвідношенні з категорією «правове регулювання». У цьому контексті С. Комаров зазначає, що поняття впливу ширше за змістом ніж регулювання, оскільки вплив включає як регулювання за допомогою правової норми, так і інші правові засоби та форми впливу на поведінку людей. Вчений відносить правові засоби та форми не тільки до поняття правового регулювання, а вважає, що вони притаманні й правовому впливу [4, с. 412]. На думку О.В. Малько, категорія «правовий вплив» - це взятий у єдності та багатоманітності весь процес впливу права на соціальне життя, свідомість та поведінку людей [5, с. 26]. З позиції Ю.М. Оборотова, правовий вплив розглядається як ціннісно-орієнтований вплив права на свідомість і поведінку людей [6, с. 187–188].

В юридичній літературі також зазначається, що правовий вплив – це результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини як специфічної системи власне правових засобів (норм права, правовідносин, актів реалізації та застосування), так і інших правових явищ (правосвідомості, правової культури, правових принципів, правотворчого процесу) [7, с. 94].

Таким чином, можна зробити висновок, що категорія «правовий вплив» розглядається в доктрині права в двох значеннях, а саме: 1) як сукупність правового регулювання та засобів впливу на поведінку людей; 2) як ціннісно-орієнтаційний вплив права на свідомість і поведінку людей.

Принадно відзначити, що правовий вплив також тісно переплітається

з таким поняттям як дія права, під яким у юридичних джерелах розуміють здатність права у певному середовищі справляти ідейно-мотиваційний вплив на особу чи групу осіб та як наслідок цього забезпечувати відповідно до своїх цілей, принципів та приписів правомірний характер людської діяльності та вчинків [8, с. 141]. М.М. Рассолов характеризує дію права, виходячи із концепції діяльності у сфері права, та розуміє зазначену категорію як різнобічний регулятивний вплив на суспільні відносини в межах території держави, певного часу та кола суб'єктів. За змістом дія права спрямована на організацію правової діяльності, а за формою матиме політичний характер, оскільки здійснюватиметься різними суб'єктами суспільних відносин, що мають державно-владні повноваження [9, с. 276-277].

Зазначені підходи до розуміння поняття «дія права» фактично ототожують його з поняттям «правовий вплив».

Семантичний аналіз поняття «джерело» та «правовий вплив», дає змогу зробити висновок, що під джерелом правового впливу необхідно розуміти першооснову та витoki становлення, формування і функціонування правового явища, що здійснює правовий вплив.

Зважаючи на розглянуті підходи, можна зробити висновок, що безпосередньо правовий вплив на учасників правовідносин зумовлюють норми Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, які з точки зору формально-юридичного підходу також можна назвати «джерелом права». Відповідно практика ЄСПЛ виступає джерелом такого правового впливу норм Конвенції, з якої витікає і черпається розуміння конвенційних норм. Одним із основних завдань практики ЄСПЛ як джерела правового впливу є формування у свідомості людей правових установок та правових мотивів, а також правового інтересу до норм Конвенції. Під правовою установкою необхідно розуміти конкретну програму поведінки суб'єкта в певних умовах (юридично значущих), а під мотивом спонукальну причину, приводом до дії, аргументом на користь чого-небудь [10, с. 622].

Практиці ЄСПЛ як джерелу правового впливу притаманні наступні ознаки: є основою реального функціонування Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; являє собою сукупність ідей (правових позицій), на яких ґрунтується правовий вплив; здійснює інформаційний, ціннісно-орієнтаційний, правоохоронний, соціальний та інший вплив на свідомість та поведінку людей; забезпечує формування у свідомості людей нових суджень, правових установок, правових мотивів та правового інтересу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; є місцем (середовищем) звідки черпаються знання про Конвенцію як явище, що здійснює вплив; породжує юридичні наслідки, оскільки зумовлює виплату справедливої сатисфакції та необхідність проведення заходів індивідуального та загального характеру.

Бібліографічні посилання:

1. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка имени В.В. Виноградова. – 4-е издание дополненное. – М.: Азбуковник, 1999. – 944 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://slovarozhegova.ru/word.php?wordid=10271>
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь:ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
3. Ушаков Д.Н. Большой толковый словарь современного русского языка. – М. «Альта-Принт», 2005. – VIII. – 1239 с.
4. Комаров С.А. Общая теория государства и права: Учебник. – 7-е изд., СПб., 2008. – 510 с.
5. Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристь, 2004. – 250 с.
6. Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс: учебник / [Ю. Н. Оборотов и др.; под ред. Ю. Н. Оборотова]; Нац. ун-т. «Одес. юрид. акад.». – О.: Фенікс, 2011. – 436 с.
7. Теория государства и права. Академический курс: В 3-х т. / Отв. ред. М.Н Марченко. – 3-е изд., перераб. и доп. – Т.3: Государство, право, общество. – М.: Норма, 2007. – 712 с.
8. Теория права и государства: Учебник / Под ред. В.В. Лазарева, 4-е изд., перераб., и доп. – М., 2005. – 472 с.
9. Рассолов М.М. Проблемы теории государства и права: Учеб. пос. – М.: Юнити-Дана: Закон и право, 2007. – 431 с.
10. Ивановський Д.В. Правовий вплив на свідомість як чинник формування правомірної поведінки / Д. В. Ивановський // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / за ред. О.В. Козаченка, Є. Л. Стрельцова; МОН України, НУ «ОЮА», Каф. крим. права та ін. крим.-прав. дисциплін Миколаїв. ін-т. права, ПРІЦ НА-ПрНУ, ГО «Всеукр. Асоціація крим. права». – Миколаїв: Іліон, 2016. – С. 608-625.

Зубенко Василь Васильович,
доцент кафедри історії та теорії права і держави
Херсонського державного університету,
кандидат юридичних наук

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО НА ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Організація Об'єднаних Націй серед системи цінностей міжнародного співтовариства надає пріоритетне значення правам і свободам людини. Наразі в міжнародному праві існує велика кількість діючих міжнародно-правових актів, в яких загальнолюдська концепція прав і свобод людини і юридично обов'язкові норми для держав у різних сферах захисту прав людини знайшли своє відображення

Вчені-міжнародники дореволюційних часів широко сприйняли природно-правову теорію прав людини. Відомий професор Петербурзького університету Ф. Мартенс писав, що "всі освічені держави визнають за людиною як такою, безвідносно до його підданства або національності, відомі основні права, які нерозривно пов'язані з людською особистістю" [1, 327]. Під цими